

*Демешко І. М.,**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри української мови**Центральноукраїнського державного педагогічного університету**імені Володимира Винниченка*

МОРФОНОЛОГІЧНІ КЛАСИФІКАЦІЇ ДІЄСЛІВНИХ ОСНОВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті запропоновано морфологічну класифікацію дієслівних основ, визначено морфологічні типи вершинних дієслів словотвірних гнізд в українській мові. З'ясовано специфіку морфологічних типів за характером фіналі дієслівної основи, морфологічними трансформаціями в морфологічно маркованих похідних різних ступенів деривації.

Морфологічну структуру словотвірних гнізд визначає структура вершинного дієслова, морфологічні трансформації, морфологічні позиції, морфологічні клас і тип. Фіналь дієслівної основи, що зазнає змін під впливом ініціалі форманта, сигналізує про морфологічні трансформації.

Усі словотвірні гнізда з неподільним вершинним дієсловом розподілено між 24 морфологічними типами, із членованим вершинним дієсловом – між 50, враховуючи характер дієслівної основи, комплекс морфологічних трансформацій (консонантні чи вокалічні альтернації, типи фінальних приголосних основи, характер неподільної дієслівної основи (відкрита, закрита), нарощення кореневої чи суфіксальної морфеми, зміну акцентних позицій (переміщення наголосу на кореневу чи суфіксальну морфему). Проаналізовано морфологічно марковані девербативи субстантивного, ад'єктивного, вербативного, адвербіального блоків.

На характер реалізації і регулярність морфологічних явищ під час творення девербативів впливають структурно-фонематичні властивості, характеристики твірних основ та словотвірні афікси, особливості контактної зони на морфемному шві, позиція наголосу, усичення, кількість складів тощо. Для неподільних вершинних дієслів характерні відкриті й закриті дієслівні основи, для подільних – відкриті. Для подільних дієслівних основ типовою є відкрита структура суфікса (V, VCV), тобто неприкрита або прикрито-відкрита (CV).

Аналізуючи вершинні дієслова словотвірних гнізд в українській мові, доречно враховувати неподільність і подільність вершинних дієслів, фіналь твірної основи, варіативність дієслівних основ, ініціаль форманта, морфологічні трансформації, сполучуваність із формантом.

Ключові слова: словотвірна морфологія, словотвірне гніздо, вершинне дієслово, альтернації, морфологічний тип.

Постановка проблеми. Незважаючи на тривалі студіювання словотвірної морфології, словотвірна морфологія словотвірних гнізд девербативів комплексно ще не вивчена, що дає підстави дослідити ці питання в мовознавчій україністиці. Новітні наукові спроби спрямовані на визначення значущості словотвірної морфології, установлення класифікації твір-

них основ, морфологічних класів, типів вершинних дієслів словотвірних гнізд в українській мові, прогнозування творення нових слів у зв'язку з динамічним розвитком лексичної системи, що й зумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В українському мовознавстві в межах словотвірної морфології досліджено основи теорії морфологічного опису (В.О. Горпинич), проблеми аглютинативності в словотворенні, сполучуваності на морфемних швах (Н.Ф. Клименко, Є.А. Карпіловська), закономірності реалізації морфологічних явищ у системі словотвору (К.Г. Городенська, М.В. Кравченко), морфологічні процеси в системі іменників (Л.І. Комарова, Л.О. Кондакова) і словозміни дієслів української мови (І.В. Козленко), морфологічні модифікації в процесі словозміни та словотворення прикметника (Л.В. Асіїв).

На початку ХХІ ст. з'являються праці, присвячені дослідженню морфологічних процесів у словозміні та словотворі староукраїнської мови другої половини XVI–XVIII ст. (Н.П. Русаченко, 2004), дериваційної морфології російських говорів (О.Г. Антипов, 2002), типологічному аналізу морфології неспоріднених мов (старогрецької, латинської, германських мов) (Н.І. Даниліна, 2012), російські морфологічні явища, морфологічне варіювання під час словозміни та словотворення (О.В. Кукушкіна, 2016).

Відповідно, значно зріс інтерес морфологів до опису мовних систем і їх фрагментів (О.М. Вольф, Б. Махамату, Д.Б. Очирова, В. Піреллі, М.А. Рибаків, І.М. Рябов, В.Ф. Сухопар, М.М. Шабанов та ін.). Б. Махамату проаналізував становлення морфології як розділу мовознавства, питання теоретичної морфології, актуальні питання, які порушувалися представниками Московської фонологічної школи [4]. Утім питання словотвірної морфології віддієслівних деривативів в українській мові залишається відкритим. Це зумовлює актуальність дослідження словотвірної морфології девербативів у синхронному аспекті з елементами етимологічного аналізу з метою вивчення особливостей морфологічних трансформацій словотвірних гнізд із вершинними дієсловами (нечленованими і членованими, питомими та іншомовними).

Словотвірне гніздо стало предметом дериватологічних студій В.В. Грещука, О.В. Дияк, О.А. Земської, Є.А. Карпіловської, Н.Ф. Клименко, М.П. Лесюка, Л.Є. Рибчаківської, О.К. Степаненко, Г.М. Потапової, Г.В. Пристай, О.М. Тихонова, І.С. Улуханова, М.Ю. Федурко, Л.В. Щигло та ін. М.Ю. Федурко (2006) дослідила українську словотвірну морфологію комплексних одиниць на матеріалі відсубстантивних словотвірних гнізд; О.В. Дияк (2006) – структурно-семантичну організацію сло-

вотвірних гнізд із коренями на позначення металів; С.Ю. Жарко, І.М. Шпітько (2011) – структурно-семантичні особливості словотвірного гнізда з вершинним словом «море» в російській, українській і словацькій мовах; Г.В. Пристай (2013) – на матеріалі відприкметникових словотвірних гнізд; Л.В. Щигло (2014) – структурно-семантичні особливості словотвірних гнізд з основами-вершинами дієслів із категорійним значенням активного руху в сучасній німецькій мові; Л.С. Рибачківська (2015) – структуру словотвірних гнізд із вершинами-онімами в українській та англійській мовах; В.Д. Пономаренко, О.О. Дудка (2018) – структурно-семантичну характеристику словотвірного гнізда з вершиною «Зима».

На сучасному етапі розвитку українського словотвору досить гостро постає проблема класифікації вершинних дієслів у словотвірному гнізді, що сприяє морфологічній кваліфікації девербативів, установленню морфологічних типів чергувань під час творення девербативів, морфологічних типів, класів словотвірних гнізд із нечленованими (неподільними) й членованими (подільними) дієслівними основами-вершинами, морфологічних моделей, визначенню й прогнозуванню словотворчих засобів, що визначають морфологічну специфіку словотвірних гнізд із вершинними дієсловами, під час творення неолексем. Сучасні дослідження зі словотвірної морфології мають базуватися не тільки на морфемоцентричному підході, а й на основоцентричному, що дасть змогу встановити правила та причини морфологічного варіювання твірних основ. Новітні наукові спроби спрямовані на визначення морфологічних класифікацій дієслівних основ у сучасній українській мові. Словотвірне гніздо унаочнює словопороджувальну активність твірного слова, дає змогу показати наочно перспективний підхід із ретроспективним, забезпечуючи цим повний опис словотвірних процесів.

Морфологічна парадигматика описується за допомогою морфологічних варіантів, які належать до різних структурних типів. Морфологічні варіанти певної мовної одиниці (твірної основи або форманта) належать до різних типів чергування [1]. Ці властивості створюють передумови для морфологічної позиції. Морфологічне варіювання – вид синхронного варіювання морфем девербативів, що робить його самостійним об'єктом словотвірної морфології.

Мета статті – здійснити морфологічну класифікацію вершинних дієслів словотвірних гнізд в українській мові. Поставлена мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) здійснити морфологічну класифікацію дієслівних твірних основ; 2) визначити морфологічні типи вершинних дієслів словотвірних гнізд в українській мові; 3) з'ясувати специфіку морфологічних типів за характером фінали дієслівної основи, морфологічними трансформаціями в морфологічно маркованих похідних різних ступенів деривації.

Виклад основного матеріалу. Здійснювати аналіз вершинних дієслів словотвірних гнізд необхідно з урахуванням їх морфологічної класифікації дієслівних твірних основ.

1. Класифікація відкритих основ. Для таких основ характерне усичення або нарощення кореневої або суфіксальної морфем. Ураховуючи характер дієслівної основи, виділено такі морфологічні типи вершинних дієслів СГ:

неподільні: **МТ-1:** *вити* – *вит-ок*, *вит-к(ий)*; **МТ-2:** *бути* – *прибути* – *прибу-ток*; **МТ-3:** *брати* – *бра-нець*, *давати* – *дава-лець*; **МТ-4:** *жити* – *жит-л(о)*; *пити* – *пит-в(о)*, *пит-ець*

МТ-5: *дути* – *видути* – *видимати*; **МТ-6:** *гріти* – *грі-лк(а)*; *піти* – *пі-вень*, *пі-єн'(а)*; **МТ-7:** *мати* – *май-н(о)*; *дати* (628) – *давати* – *дава-лець*, *дат-ок*; **МТ-8:** *крити* – *кр-овл(а)*, *кр'-івл'(а)*; **МТ-9:** *їня'ти* (649) – *війняти* – *війм-к(а)*, *приїмати* – *приїом-0*; **МТ-10:** *мити* – *миј-уч(ий)*;

подільні: **МТ-1 -а-:** *писати* – *писа-н'н'(а)*, *читати* – *чита-н'н'(а)*; **МТ-2 -а-:** *лизати* – *лиз-ун*, *лиж-уч(ий)*; **МТ-3 -а-:** *буяти* – *буй-н'н'(а)*; **МТ-4 -а-:** *держати* – *держ-ав(а)*; **МТ-5 -а-:** *ламати* – *поламати* – *поламл-єн(ий)*; **МТ-6 -а-:** *зав'язати* – *зав'язь-0*; **МТ-7 -а-:** *верецати* – *вереск-0*; **МТ-8 -а-:** *пускати* – *пу'шч/єн'н'(а)*, *пу'шч/єн(ий)*; **МТ-9 -а-:** *лежати* – *ліж-к(о)*; **МТ-10 -а-:** *кусати* – *кує'-ій*; **МТ-11 -а-:** *спати* – *спл-у'х*; *сосати* – *сос-ун*; **МТ-12 -а-:** *вішати* – *віша-л-к(а)*; **МТ-13 -а-:** *жати* – *жнець*, *жн'-ій*, *жменя*, *падати* – *пад'-іж*; **МТ-14 -а-:** *плакати* – *плач-0*, *плáč-уч(ий)*; **МТ-15 -а-:** *казати* – *каж-учи*, *різати* – *ріж-уч(ий)*, *різ'з'-0(а)*, *різ'б(а)*; **МТ-16 -а-:** *відати* – *повідомити* – *повідо-мл-єн(ий)*; **МТ-17 -а-:** *варити* – *вар'-ін'н'(а)*, *говорити* – *говор'-ін'н'(а)*; **МТ-18 -а-:** *носити* – *нос'-ій*, *нош-0(а)*; **МТ-19 -а-:** *водити* – *водж-єн'н'(а)*; **МТ-20 -а-:** *творити* – *твор'-ін'н'(а)*; **МТ-21 -а-:** *бавити*¹ (53) – *бавл-єн'н'(а)*; *вабити* – *вабл-єн'н'(а)*; **МТ-22 -а-:** *місити* – *вимісити* – *виміш-єн(ий)*; **МТ-23 -а-:** *креслити* – *кресл'-ар*; **МТ-24 -а-:** *графити* – *графл-єн'н'(а)*; **МТ-25 -а-:** *містити* – *змістити* – *зміщ-єн(ий)*; **МТ-26 -а-:** *разити* – *вразити* – *враз-єн(ий)*; **МТ-27 -а-:** *їздити* – *їждж-єн(ий)*; **МТ-28 -а-:** *робити* – *робл-єн(ий)*, *робоч-0(ий)*; **МТ-29 -а-:** *садити* – *сад'-ачи*; **МТ-30 -а-:** *родити* – *зарід-0*, *зародж-єн'н'(а)*; **МТ-31 -а-:** *корити* – *покорити* – *покір-лив(ий)*; **МТ-32 -а-:** *спокусити* – *спокуш-єн(ий)*; **МТ-33 -а-:** *журити* – *жур-б(а)*; **МТ-34 -а-:** *зіщити* – *позіщити* – *позіщ-0(а)*; **МТ-35 -а-:** *радити* – *рад-0(а)*; **МТ-36 -а-:** *переселити* – *пересел-єнець*; **МТ-37 -а-:** *полоти* – *пол-єн(ий)*; **МТ-38 -а-:** *хотити* – *хоті-н'н'(а)*; **МТ-39 -а-:** *вертити* – *верт-ун*; **МТ-40 -а-:** *висити* – *віш-ак*; **МТ-41 -а-:** *летити* – *підлетити* – *підліт-0*; **МТ-42 -а-:** *кипити* – *кипл'-ач(ий)*; **МТ-43 -а-:** *крити* – *крій-0*; **МТ-44 -а-:** *гнути* – *гну-т(ий)*, *згинати* – *згин-0*; **МТ-45 -а-:** *пнути* – *віпнути* – *вишнати*, *вішин-0*, *вишина-н'н'(а)*, *нав'-вітин-к(и)*; **МТ-46 -а-:** *прагнути* – *прагн-єн'н'(а)*; **МТ-47 -а-:** *вінувати* – *вінував-н'н'(а)*, *диктувати* – *дикт-ант*, *інформувати* – *інформ-атор*; **МТ-48 -а-:** *кувати*¹ (212) (формувати метал) – *ков-аль*, *ков-ач*; **МТ-49 -а-:** *киснути* – *кис-л(ий)* – *кис'-іль*; **МТ-50 -а-:** *п'я'сті* (144) – *п'я'-льц'(а)*.

Таким чином, для відкритих дієслівних основ характерне усичення, нарощення кореневої або суфіксальної морфем, консонантні альтернативи, переміщення позиції наголосу під час творення похідних вербального, субстантивного, ад'єктивного блоків у словотвірному гнізді.

2. Класифікація закритих основ. Діапазон варіювання твірної основи можна визначити, враховуючи фонемний і граматичний чинники. Залежно від кінцевої приголосної твірної основи виділяють різні типи закритих основ: 1) закриті типи основ, що створюють умови для чергування за твердістю/м'якістю; 2) основи з одним – м'яким варіантом; 3) основи, що закінчуються на сонорні; 4) дієслівні основи, що закінчуються на губні; 5) дієслівні основи, що закінчуються на задньоязикові (к, х) та глотковий (фарингальний) г.

Специфіка морфологічних чергувань, на відміну від фонематичних, за твердістю/м'якістю може бути тричленною, оскільки в цьому чергуванні беруть участь парні й непарні

за твердістю/м'якістю одиниці (шиплячі або сполуки приголосних): *вести – водити, водіння, вождь*. Це характерно для неподільних дієслів на тверді зубні свистячі приголосні *с, з*: *мести, брести*; **МТ-11**: *вести – вед-ен'н'(а), вед'-ін'н'(а), бресті – бродити, брод'-ін'н'(а)*; **МТ-12** (наголошений корінь): *пря'сти – пряд'-ін'н'(а)*; **МТ-13** (наголошений інфінітивний суфікс *-ти*): *месті – мет'-іль, плесті – плет-ен(ий)*; **МТ-14**: *верзті – верз'-ін'н'(а)*; **МТ-15**: *гризти – гриз-ун'*; **МТ-16**: *пасти – паст-ух*.

До другого типу належать твірні дієслівні основи на сонорну *р*: **МТ-17**: *дерти – дер'-ій*. До третього типу належать твірні дієслівні основи, що закінчуються на сонорні: *ревіти – рев-ін'н'(а)*; *пливіти – плив-ун'*. До четвертого – дієслівні основи, що закінчуються на губні: **МТ-18**: *гребті – скреб-ок*, **МТ-19**: *скубти – скуба-н'н'(а)*. До п'ятого – дієслівні основи, що закінчуються на задньоязикові (*к, х*) та глотковий (фарингальний) *з*: **МТ-20**: *могти – мож-лив(ий)*; **МТ-21**: *бігти – біж-енець; стригти – стриж-ен(ий)*; **МТ-22**: *волокти – волочити – волоч-ін'н'(а)*; **МТ-23**: *ректи – річ-0, відректи – відреч-ен'н'(а); сікти – січ-0, січ-ен(ий); текти – тік-0, теч-0(а)*; **МТ-24**: *рости – ріст-0*.

Таким чином, закриті основи мають різні варіанти твірних основ під час творення похідних вербального, субстантивного, ад'єктивного, адвербіального блоків у словотвірному гнізді.

Дієслівні основи можуть бути відкритими й закритими. Для неподільних дієслівних основ характерні відкриті (МТ-1 – МТ-10) й закриті (МТ-11 – МТ-24) дієслівні основи, для подільних – відкриті (МТ-1 – МТ-50). Для членованих дієслівних основ типовою є відкрита структура суфікса (V, VCV), тобто неприкрита або прикрито-відкрита (CV). СГ із вершинними дієсловами розподілено на морфологічні типи на основі морфологічної трансформації, яка маркує морфологічну структуру дериватів відповідної словотвірної парадигми і визначає морфологічну специфіку типу.

Фіналь морфологічної структури твірної основи та ініціаль форманта визначають характер морфологічного супроводу словотвірних процесів. Морфологічну структуру словотвірних гнізд визначає морфологічна структура вершинного дієслова, морфологічні трансформації, морфологічні позиції, морфологічний тип, морфологічна модель. Елементи дієслівної основи, які зазнають змін під впливом ініціалі форманта, сигналізують про можливі морфологічні зміни (усічення, консонантні, вокалічні альтернативи, нарощення суфіксальної чи кореневої морфем, зміну наголосу) в девербативі.

Характер дії форманта на похідну основу залежить від фонологічної структури. Найбільш активно морфологічно маркований перший ступінь словотворення, а для префіксальних дієслів – другий. На подальших ступенях морфологічні процеси згасають. Структура та наповнення словотвірних гнізд із вершинними дієсловами залежать від словотвірних значень, що сформовані лексико-словотвірною групою твірних дієслів та словотворчим засобом, походженням, частотою вживання дієслова.

Таким чином, на характер реалізації і регулярність морфологічних явищ у словотворенні під час творення девербативів впливають структурно-фонематичні властивості, характеристики твірних основ та словотворчі афікси, особливості контактної зони на морфемному шві (фіналь твірної основи й ініціаль суфікса), позиція наголосу, усічення, кількість складів тощо.

Проведене дослідження дає змогу спрогнозувати морфологічні операції, встановити трансформації віддієслівних похідних, передбачити морфологічну структуру дериватів СГ із вершинним дієсловом, враховуючи специфіку морфологічної системи під час творення нових слів (це переважно складні слова субстантивної та ад'єктивної зон, утворені способом складання основ із суфіксацією, зрідка прості слова): *булавохапання, відроджувальник, гулгозаміщення, економіковбивчий, енергоподіл, європравоохоронець, життєслов, законотворення, сіткоріз, слововиявлення, словотеча, повертальник* та ін. [5].

Вивчення особливостей морфологічної адаптації девербативів в українській мові дає змогу дослідити механізм модифікації основи, морфологічні властивості основного корпусу формантів, які викликають морфологічні модифікації мотиватора. Елементи дієслівної основи, які зазнають змін під впливом ініціалі форманта, сигналізують про морфологічні зміни. Морфологічна маркованість словотвірних гнізд залежить від їх словотвірного потенціалу. Проведене дослідження дає змогу з'ясувати й спрогнозувати морфологічні операції, встановити трансформації девербативів, передбачити морфологічну структуру дериватів словотвірних гнізд із вершинним дієсловом під час творення неолексем.

Отже, спектр морфологічних типів вершинних дієслів словотвірних гнізд в українській мові досить ємний, він охоплює словотвірні гнізда морфологічних типів неподільних (нечленованих) і подільних (членованих) вершинних дієслів словотвірних гнізд. Із неподільними вершинними дієсловами – 5 морфологічних класів, із подільними – 7. Із неподільними вершинними дієсловами – 24 морфологічні типи, із подільними – 50. Обстежувані вершини словотвірних гнізд віддієслівних дериватів характеризуються різним категорійно-дериваційним потенціалом морфологічно маркованих девербативів. Аналізуючи вершинні дієслова словотвірних гнізд в українській мові, доречно враховувати неподільність і подільність вершинних дієслів, фіналь твірної основи, варіативність/неваріативність дієслівних основ, ініціаль форманта, морфологічні трансформації, позиції, наявність/відсутність обмежень у сполучуваності з формантом [2; 3].

Таким чином, фіналь морфологічної структури твірної основи та ініціаль форманта визначають характер морфологічного супроводу словотвірних процесів. Морфологічну структуру словотвірних гнізд визначає морфологічна структура вершинного дієслова, морфологічні трансформації, позиції, клас, тип, модель. На характер реалізації, регулярність морфологічних явищ під час творення девербативів впливають структурно-фонематичні властивості, характеристики твірних основ та словотворчі афікси, особливості контактної зони на морфемному шві, зміна наголосу, усічення, кількість складів.

Проведене дослідження дає змогу спрогнозувати морфологічні операції, встановити трансформації віддієслівних похідних, передбачити морфологічну структуру дериватів СГ із вершинним дієсловом, враховуючи специфіку морфологічної системи під час творення нових слів (це переважно складні слова субстантивного та ад'єктивного блоків, утворені способом складання основ із суфіксацією, зрідка – прості слова): *відроджувальник, гулгозаміщення, євросподівання, законотворення, слововиявлення, повертальник* та ін. [5].

Таким чином, вивчення особливостей морфологічної адаптації девербативів в українській мові дає змогу дослідити механізм модифікації основи, морфологічні властивості основного корпусу формантів, які викликають морфологічні модифікації мотиватора. Елементи дієслівної основи, які зазнають змін під впливом ініціалі форманта, сигналізують про морфологічні зміни. Проведене дослідження дає змогу з'ясувати морфологічні операції, встановити трансформації девербативів, передбачити морфологічну структуру дериватів словотвірних гнізд із вершинним дієсловом під час творення неолексем.

Висновки. Фіналь морфологічної структури твірної основи та ініціал форманта визначають характер морфологічного супроводу словотвірних процесів. Морфологічну структуру словотвірних гнізд визначає структура вершинного дієслова, морфологічні трансформації, морфологічні позиції, морфологічний тип, морфологічна модель. Фіналь дієслівної основи, що зазнає змін під впливом ініціалі форманта, сигналізує про можливі морфологічні трансформації. Консонантні чергування в українській мові під час творення девербативів виконують функції інтенсифікатора словотвірного значення, диференціюють лексичні омоніми, демонструючи взаємозв'язок різних мовних рівнів (фонологічного, морфемного, лексичного).

Отже, аналізуючи вершинні дієслова словотвірних гнізд в українській мові, доречно враховувати неподільність і подільність вершинних дієслів, фіналь твірної основи, варіативність/неваріативність дієслівних основ, ініціал форманта, морфологічні трансформації, позиції, наявність/відсутність обмежень у сполучуваності з формантом. Специфіку кожного морфологічного типу визначено за характером фіналі дієслівної основи, за морфологічними трансформаціями в морфологічно маркованих похідних у словотвірному гнізді.

Таким чином, кореневі основи інфінітива становлять давній і морфологічно складний пласт дієслівних основ, які діляться на закриті (*вести, нести, лізти, пекти, текти*) і відкриті (*дати, ді/ти*² (класти), *мати, жати, брати, жити, пити*). Їх загальною особливістю є те, що під час творення девербативів відбувається усичення інфінітивного суфікса *-ти*, консонантні та вокалічні альтернації, зміна наголосу, а для відкритих – ще й нарощення кореневої чи суфіксальної морфем (*прибут-ок, пит-ець, паст-ух, бри-тв(а)*).

Перспективу подальшого дослідження словотвірної морфології девербативів убачаємо у визначенні морфологічних типів у межах морфологічних класів.

Література:

1. Демешко І.М. Сучасна українська літературна мова. Вступ. Фонетика. Фонологія. Морфологія. Орфоенія. Графіка. Орфографія. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія : таблиці, схеми : навч. посіб. Кіровоград, 2013. 328 с.

2. Демешко І.М. Морфологічні класи словотвірних гнізд із нечленованими вершинними дієсловами в українській мові. *Наукові записки*. Вип. 187. Серія : Філол. науки. Кропивницький, 2020. С. 115–121.
3. Демешко І.М. Морфологічні класи словотвірних гнізд із членованими вершинними дієсловами в українській мові. *Філологічний часопис* : зб. наук. праць / гол. ред. О.Ю. Зелінська. Умань, 2020. Вип. 1 (15). С. 38–44.
4. Махамату Б. Истоки морфологии (Морфология в трудах ученых московской фонологической школы). *Вестник РУДН*. Серия : Теория языка. Семиотика. Семантика. 2012. № 4. С. 13–18.
5. Нелюба А., Редько Є. Словотворчість незалежної України. 2012–2016. Словник / укл. А. Нелюба, Є. Редько; заг. ред. А. Нелюби. Харків, 2017. 460 с.

Demeshko I. Morphological classifications verbal basis in the Ukrainian language

Summary. The article proposes a morphological classification of verb bases, identifies morphological types of verb verbs of word-forming units in the Ukrainian language. The specificity of morphological types by the nature of the final verb base, morphological transformations in morphologically marked derivatives of different degrees of derivation are clarified.

The morphological structure of word-forming nests is determined by the structure of the verb verb, morphological transformations, morphological positions, morphological class and type. The ending of the verb base, which undergoes changes under the influence of the initial of the formant, signals morphological transformations.

All word-forming nests with an indivisible apical verb are distributed among 24 morphological types, with an articulated apical verb are distributed between 50 morphological types, taking into account the nature of the verb base, a complex of morphological transformations (consonant or vocal alternations, types of final consonants), increasing the root or suffix morpheme, changing accent positions (shifting the emphasis to the root or suffix morpheme). Morphologically marked derivatives of substantive, adjectival, verbative, adverbial blocks are analyzed.

The character of realization and regularity of morphological changes in word formation during the creation of derivatives are influenced by structural and phonemic properties, characteristics of creative bases and word-forming affixes, features of the contact zone on the morpheme seam, emphasis position, truncation, number of syllables. Indivisible verb bases are characterized by open and closed verb bases, and divisible verb bases are characterized by open verb bases. For divisible verb bases, the open structure of the suffix (V, VCV) is typical, open or closed-open (CV).

Analyzing the verb verbs of word-forming units in the Ukrainian language, it is appropriate to take into account the indivisibility and divisibility of basic verbs, the final formative basis, variability of verb bases, formant initials, morphological transformations, compatibility with formant.

Key words: morphonology, word-forming unit, basic verb, alternations, morphonological class, morphonological type.